

provádějící takovou zkoušku k nepřipustnému ovlivnění jednání zkoušené osoby způsobem zakládajícím policejní provokaci, pak jsou důkazy v souvislosti s ní získané (zejména obrazový a zvukový záznam dokumentující průběh zkoušky spolehlivosti a inspekci pořízený úřední záznam) využitelné také v trestním řízení. Za policejní provokaci trestní kolegium Nejvyššího soudu považuje „aktivní činnost policie, která směřuje k podněcování určité osoby (fyzické či právnické) ke spáchání konkrétního trestného činu s cílem získat usvědčující důkazy a vyvolat její trestní stíhání, a jejímž důsledkem je

vzbuzení úmyslu spáchat trestný čin podněcovanou osobou, ačkoliv předtím tato osoba žádný takový úmysl neměla. Policejní provokací je i taková aktivní činnost policie, jíž dochází k doplňování chybějících zákonných znaků základní skutkové podstaty určitého trestného činu, k záměrnému podstatnému navýšení rozsahu spáchaného činu podněcovanou osobou, či k jiným způsobem vyvolané změně právní kvalifikace spáchaného činu k tíži podněcované osoby, zejména pokud jde o okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, byť by jinak tato osoba byla k spáchání činu v obecném smyslu rozhodnuta.“

Důkladné osobní prohlídky

Milan Svoboda

Všichni nepochybně ctíme veřejný zájem na tom, aby vězeňské prostředí bylo bezpečné, a to jak pro odsouzené/obviněné, tak pochopitelně i pro civilní zaměstnance věznic a příslušníky Vězeňské služby ČR. S požadavkem na tzv. vnitřní bezpečnost věznic souvisí řada úkonů, které jsou vězněné osoby povinny strpět. Patří sem prohlídka při nástupu do věznice, technické či dílčí prohlídky určených prostor a samozřejmě i osobní prohlídky vězněných osob. Ostatně prohlídkám se musí podrobit i zaměstnanci při vstupu do věznice a stejně tak i návštěvy vězněných osob. Níže se budu věnovat pouze tzv. důkladným osobním prohlídkám vězněných osob.

Definici důkladné osobní prohlídky lze nalézt ve vnitřním předpise Vězeňské služby ČR, jedná se o prohlídku tzv. do naha jejíž součástí je mimo jiné prohlídka ústní dutiny, podpaží, chodidel a oblasti genitálií. Prohlídka konečníku se provede nejčastěji vykonáním alespoň tří dřepů. Stejný vnitřní předpis současně stanoví katalog případů, ve kterých se důkladná osobní prohlídka provede jaksi automaticky (např. před umístěním odsouzeného k výkonu kázeňského trestu do uzavřeného oddělení).

Na zákonné úrovni je povinnost odsouzených podrobit se prohlídkám (obecně) upravena v základních povinnostech: „Odsouzený je dále povinen podrobit se osobní a další prohlídce v zájmu zajišťování vnitřního pořádku ve věznici a vyloučení toho, aby u sebe měl věc, kterou by narušoval účel výkonu trestu.“

Zde se nabízí otázka, zda má taková povinnost nějaké limity. Obecně platí, že všichni máme garantované právo na soukromí a lidskou důstojnost. Meze těchto základních práv pak mohou být upraveny pouze zákonem. Tímto omezujícím zákonem je právě ustanovení o základních povinnostech odsouzených, které bylo výše citováno. Znamená právě uvedené, že v praxi může být odsouzený podrobován prohlídce kdykoliv? Existuje nějaká kvantifikovatelná četnost prohlídek, která je v souladu s touto právní úpravou? Toto jsou otázky, na které se pokusím odpovědět.

Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku vyplývá několik požadavků na tyto důklad-

né osobní prohlídky tak, aby byly v souladu s uvedenou právní úpravou. Soud otázku důkladných osobních prohlídek posuzoval již v řadě případů a proti řadě evropských zemí. Ve svých rozhodnutích vychází obecně z toho, že osobní prohlídky jsou nezbytné k zajištění bezpečnosti ve věznici, nicméně musejí být prováděny přiměřeným způsobem a nikoliv rutinně. V případě Frerot proti Francii evropský soud pro lidská práva posuzoval francouzskou praxi spočívající v tom, že odsouzený byl během prohlídky nucen se rozkročit, předklonit a kašlat (obdobu českých dřepů). Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že obecně není ani tento způsob osobní prohlídky v rozporu s Úmluvou, leč k danému postupu může být přikročeno pouze tehdy, pokud je to absolutně nezbytné ve světle mimořádných okolností a jsou dány závažné důvody pro podezření, že odsouzený ukrývá nepovolenou věc v dané části těla (tedy nikoliv rutinně). Obdobně soud jako nesouladný s úmluvou posoudil i poměrně kuriózní finský případ dvou odsouzených, které tamější vězeňská správa automaticky, je nelegitimní. Odůvodněním prohlídky nemůže být prostý odkaz na zájem na vnitřní bezpečnosti věznice. Na druhou stranu nelze vězeňskou správu nutit k tomu, aby ke každé prohlídce vedla dokumentaci. Dle mého názoru postačí, že je věznice schopna danou prohlídku jakkoliv relevantně zdůvodnit. Tedy zdůvodnit, že existuje reálné riziko, že vězeň něco pronáší. V praxi by odůvodnění mohlo

kdy dospěl k následujícímu závěru: „Obecně představují osobní prohlídky zásah do lidské důstojnosti vězněných osob. V prostředí výkonu trestu odnětí svobody však lze tento zásah považovat za legitimní za účelem zajištění vnitřní bezpečnosti (zabránění průniku nepovolených věcí do věznice), avšak pouze tehdy, pokud jsou prohlídky prováděny přiměřeně a takovým způsobem, aby byla maximálně šetřena lidská důstojnost. Za přiměřené přitom nelze považovat, pokud pravidelnou součástí důkladné osobní prohlídky odsouzených je konání dřepů či prohlídka intimních částí těla, aniž by existovalo reálné podezření odůvodňující tento postup.“

Z právě uvedeného je zřejmé, že pokud vězeňská správa podrobí vězněnou osobu důkladné osobní prohlídce, měla by být schopná relevantně odůvodnit, z jakého důvodu k ní bylo přikročeno. Z logiky věci pak tedy nelze kvantifikovat, jaký počet prohlídek je ještě pohledem soudu pro lidská práva tolerovatelný a který je už za hranou. Nicméně je zřejmé, že katalogové vymezení situací, ve kterých odsouzení vykonávají tuto prohlídku jaksi automaticky, je nelegitimní. Odůvodněním prohlídky nemůže být prostý odkaz na zájem na vnitřní bezpečnosti věznice. Na druhou stranu nelze vězeňskou správu nutit k tomu, aby ke každé prohlídce vedla dokumentaci. Dle mého názoru postačí, že je věznice schopna danou prohlídku jakkoliv relevantně zdůvodnit. Tedy zdůvodnit, že existuje reálné riziko, že vězeň něco pronáší. V praxi by odůvodnění mohlo

být založeno například na poznatcích z vězeňského prostředí, informací získaných z kontroly korespondence, zjištěním výskytů návykových látek v prostředí blízkém konkrétní vězněné osobě apod. Indikátorem nepochybně může být i pozitivní test vzorku moči na návykové látky.

Česká republika se shora popsanou praxí důkladných osobních prohlídek vystavuje dlouhodobě riziku odsouzení ze strany evropského soudu pro lidská práva, spojeného s povinností hradit finanční satisfakci žalujícím. Ostatně jak je patrné z on-line databáze rozhodnutí soudu, svého případu se dočká zřejmě i Česká republika. Aktuálně je soudem projednávána stížnost č. 15835/14 ze dne 14. 2. 2014 týkající se (mimo jiné) právě posouzení souladnosti důkladných osobních prohlídek v případě stěžovatele umístěného v jedné z českých věznic s požadavky úmluvy.

Závěrem chci zdůraznit, že představená analýza v žádném případě nemá vést k rezignaci Vězeňské služby ČR na žádný výkon vazby/trestu či potírání bezpečnostních rizik. Práce s vězněnými osobami je náročná a záslužná. O to více je však nutno dbát na to, aby byla vykonávána profesionálně a podle práva.

autor je právníkem
Kanceláře veřejného ochránce práv
svobodam@ochrance.cz

Miroslav Mareš

Spolupráce VS ČR s FSS Masarykovy univerzity

Současná bezpečnostní politika vyžaduje spolupráci mezi bezpečnostními sbory dominantně zaměřenými na praktické zajištění bezpečnosti s institucemi, které se orientují hlavně na výzkumné a vzdělávací aktivity. Do tohoto trendu zapadá i spolupráce Vězeňské služby České republiky s Fakultou sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, která byla stvrzena Memorandem o spolupráci mezi GR VS a FSS MU z 14. ledna 2015.

Obě strany v něm vyjadřují zájem na vzájemné spolupráci, protože jsou si vědomy významu vězeňství v současné společnosti i v bezpečnostním systému a uznávají potřebu jeho výzkumu a univerzitní výuky o něm. Zavazují se k tomu, že si budou vzájemně napomáhat při vzdělávací činnosti, zejména pak uskutečňováním přednášek a dalších výukových aktivit v rámci VS ČR i v rámci pedagogického expertního působení na FSS MU. Oba partneři budou dle možností spolupracovat při realizaci vědeckých výzkumů týkajících se vězeňství a budou se vzájemně informovat o získaných poznatcích a vědomostech z takovýchto výzkumů. GR VS umožní praxe studentů FSS MU na vybraných pracovištích, které spadají do jeho působnosti.

Největší přínos zatím mělo memorandum pro obor Bezpečnostní a strategická studia, který je na FSS vyučován v bakalářském i v magisterském stupni. Vyučující oboru se mimo jiné zaměřují na problematiku organizovaného zločinu (Tomáš Šmíd), terorismu (Miroslav Mareš), radikalizace (Petra Vejvodová), rizikových subkultur (Josef Smolík), korupce a hospodářské kriminality (Petr Kupka) či kybernetické kriminality (Martin Bastl), což jsou vše oblasti, zajímavé i z hlediska vězeňství.

Studenti oboru měli možnost vyslechnout např. přednášku ředitelky věznice Světlá nad Sázavou Plk. PhDr. Gabriely Slovákové, Ph.D., o mezinárodních stycích VS ČR. Podnětná byla i vystoupení Mjr. Mgr. Ondřeje Koláře z VS ČR o problematice extremismu ve vězeňství i o jeho službě v Afghánistánu. Tato přednáška byla přednesena v anglicky vyučovaném předmetu Strategies of Insurgency and Counterinsurgency (Strategie povstalectví a protipovstalectví). Popis budování věznic ve válku zkoušeným Afghánistánu vzbudil značnou pozornost zahraničních studentů. Generální ředitelství VS ČR a ředitelé věznic v Pardubicích a ve Světlé

nad Sázavou vyšli vstříc i žádostem o studentské exkurze. Ty byly uskutečněny v rámci předmětu Krizové management, a proto byl jejich obsah zaměřen hlavně na krizové řízení ve vězeňství. Exkurze studentům výrazně pomohly zorientovat se v problematice vězeňství. Byly umožněny i díky operačnímu programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost (Inovativní bakalářských studijních programů k lepší zaměstnatelnosti - INZA) a v tomto kontextu byly přínosné i z hlediska budoucího profesního uplatnění absolventů. Rozvíjející se spolupráce může přinést do budoucna řadu možností k obohacení mezi specifickým univerzitním pracovištěm a VS ČR.